

VĚRNOST ZA VĚRNOST? –
ČESKOSLOVENSKO-JUGOSLÁVSKÉ
VZTAHY V KONTEXTU
MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ VE
STŘEDNÍ A JIHOVÝCHODNÍ EVROPĚ
MEZI DVĚMA SVĚTOVÝMI VÁLKAMI

Mgr. Jana Škerlová, Ph. D.
Historický ústav Akademie věd ČR, v. v. i.,
pobočka Brno

JUGOSLÁVIE PO SMRTI KRÁLE

- politická krize
- koncem roku 1934 vzrůstala všeobecná nespojenost
- Nová vláda **Bogoluba Jevtiće** neschopná řešit situaci
- nepokoje mezi rolníky - dlouhodobě nacházeli ve svízelné situaci a často byli neúměrně zadlužení
- aktivizovalo se také dělnické hnutí – řada dělníků kvůli krachu průmyslových podniků přišla o práci a dlouhodobě nemohla najít novou
- občané odmítali platit daně, protože na ně neměli prostředky
- růst chudoby
- Květen 1935 – parlamentní volby
- Opozici se podařilo sestavit kandidátku, ale neuspěla – neregulérní politická soutěž
- Premiérem znovu Bogoljub Jevtić, ale poté, co došlo k verbálním útokům na chorvatské poslance v nové skupštině a demisím několika ministrů, se Jevtićova pozice v čele kabinetu stala zcela neudržitelnou

Milan Stojadinović,
jugoslávský premiér
1935–1939

- Novým jugoslávským premiérem se v červnu 1935 stal dosavadní ministr financí **Milan Stojadinović**
- zároveň i ministr zahraničních věcí
- Čechoslováci obecně očekávali, že po Stojadinovićově nástupu se politický kurz v Jugoslávii začne znovu obracet k demokratickému vývoji, to se ale nestalo
- Květen 1935 – volby také v Československu – překvapivé vítězství SdP, do vlády se ale nedostala

- Už v roce 1935 začala přicházet drobná varování, že Jugoslávie s Malou dohodou přestává počítat
- březen 1935 – oslavy Masarykova 85. jubilea – v Jugoslávii vlašné, oficiální místa to zdůvodňovala trvajícím smutkem za krále
- Stojadinović požádal o odklad zasedání Stálé rady Malé dohody, které se mělo konat v polovině června 1935
- nespíchal ani s cestou do Paříže, kam jej urgentně zvali francouzští politici
- Pavle, který byl spolu se Stojadinovićem novým hlavním architektem jugoslávské zahraniční politiky, byl zarytý antikomunista a odmítal uznání Sovětského svazu a případnou spolupráci se sovětskou diplomacií
- To velmi komplikovalo případnou jugoslávskou účast na tzv. Východním Locarnu

- Oficiálně sice stále hlásána orientace na Francii, ale realita byla jiná
- Pavle jako anglofil podporoval sblížení Velké Británie a Německa
- měl rovněž zájem na zlepšení vztahů Bělehradu s Římem, kterému však nadále zcela nedůvěřoval
- v Německu spatřoval záruku proti nevyzpytatelnému Mussolinimu a garanci nedotknutelnosti jugoslávských hranic

Princ Pavle Karadjordjević

ПРАВДА

Број 11.457
Година XXXII

ЧЕКОВНИ РАЧУН КОД ПОШТАНСКЕ
ШТЕДИОНИЦЕ БРОЈ 53-220
ТЕЛЕФОН АДМИНИСТРАЦИЈЕ И ОГЛА-
СНОЈ ОДЕЉБИНИ 25-551

БЕОГРАД, УТОРНИК 15 септембар 1936
ВЛАКОВИЋЕВА УЛИЦА 8

МЕСЕЧНА ПРЕПЛАТА ЗА НАШУ ЗЕМЉУ
20 ДИН. ЗА ИНОСТРАНСТВО 30 ДИН.
ТЕЛЕФОНИ УРЕДНИШТВА 25-552, 25-553,
25-554, 25-555, 25-556, 25-557, 25-558, 25-559, 25-560

Рукописи се
не враћају

Завршетак конференције Мале антante у Братислави

**Савез са Француском остаје традиционални политички принцип,
А ЕКОНОМСКИ ОДНОСИ ЋЕ СЕ ПОБОЉШАТИ**
МАЛА АНТАНТА НЕ ОТПУПА ОД НАЧЕЛА ПОШТОВАЊА УГОВОРА О МИРУ

Братислава, 14 септембар
(Телефоном)

Данас по подне завршава се конференција министара Мале антante у Братислави. Као што је већ јављено, конференција су почела у суботу, када су министри Мале антante били пријемени од стране председника Чехословачке Републике г. др. Бенеша. Приликом консултовања г. др. Бенеша са министрима утврђене су главне линије разговора који су у детаљима вођени јуче и данас.

О садржини тих разговора из кругова најближих министрима Мале антante могао сам сазнати да се приликом ове конференције могла још једном констатовати потпуна истоветност погледа на општу међународну политичку ситуацију. Велики део разговора министара био је посвећен разговору европских односа који су у последње време, стицајем разних околности и догађаја, претрпели знатне промене.

Пошто је расмотрена општа међународна ситуација прешло се на дискусију о појединачним односима све три земље Мале антante према осталим државама. У вези с тим на дневном реду дошао је у првом реду питање односа Чехословачке и Пољске. Као што је познато, Пољска је пре последњих година напустила традиционално поштовање са Француском,

Г. др. Бенеш и г. др. Стојадиновић

запе јелне велике рафинерије нафти на Дунаву. Уређење ове рафинерије требало је да буде такво да она буде способна да претвара нафту у бензин у оним количинама које су потребне Југословенској војсци, а с друге стране и да у потпуности буде подмирена приватна потреба Југославије. Рафинерију ће поднети У. права монопола Краљевине Југославије.

Решењем питања снабдевања наше војске нафтом, петролејом и бензином, војска, ваздухопловство и морнарица били би оспособљени за организацију војних средстава и саобраћајних објеката.

Закључење овога споразума имало још једну значајну последицу. Фабрика авионских мотора у Раковици код Београда која ће да се прошири тако, да ће та фабрика израђивати и аутомобилске motore. Тиме би Југославија добила и своју фабрику аутомобила и у томе погледу она би била независна од иностране продукције. У фабрици би се израђивали мотори како за војне, тако и за приватне потребе.

Банкет у част г. др. Стојадиновића и Антонеска
После данашње конференције, у подне, председник чехословачке владе г. др. Милаш. Хоша приредио је банкет у част министара Мале антante г. др. Стојадиновића и Антонеска. Банкету су, поред осталих уг-

„Живео!“). А теби бела Братислава, која лежиш на ичлом оном падевом Дунаву на коме лежи и мој део пи Београда, срдачна хава на дочеку који никада заборавити нећу.

Четвртх пет минута после говора Југословенског Претседника вазде не ла маса је бурно и оаушељено клицала Југославији и г. др. Милашу Стојадиновићу.

После Југословенског Претседника вазде г. др. Милаша Стојадиновића одржао је говор на румунском језику румунски Министар иностраних послова г. Виктор Антонеску.

Када су говори Министара завршени, Чехословачка војна музика отворила је најпре Југословенску државну химну, а затим румунску и чехословачку док је цела маса непрекидно клицала. Цела ова манифестација трајала је нешто више од пола сата, а затим је народ на челу са корпорацијама и музикома дефиловао кроз главне улице Братиславе.

„МАЛА АНТАНТА ЈЕ НЕПРЕБОДЛИВА БРАЊА ЗА ИЗВЕСНЕ ТЕНДЕНЦИЈЕ КОЈЕ УТРОЖАВАЈУ МИРАЦ РАЗВОЈ ЧОВЕЧАНСТВА И ЗА

ЈЕР СУ НАШЕ ТРИ ДРЖАВЕ ОДЛУЧИЛЕ ДА БРАЊЕ СВОЈА ПРАВА“ ИЗЈАВИО ЈЕ Г. ДР. КАМИЛ КРОФТА

Братислава, 14 септембар
Чехословачки министар иностраних послова г. др. Крофта, поред осталих угоститеља, у 21 час гађа банкет у

Titulní list jugoslávských novin Pravda z 15. září 1936 hlásající pevnost spojení s Francií a naději na zlepšení hospodářských vztahů

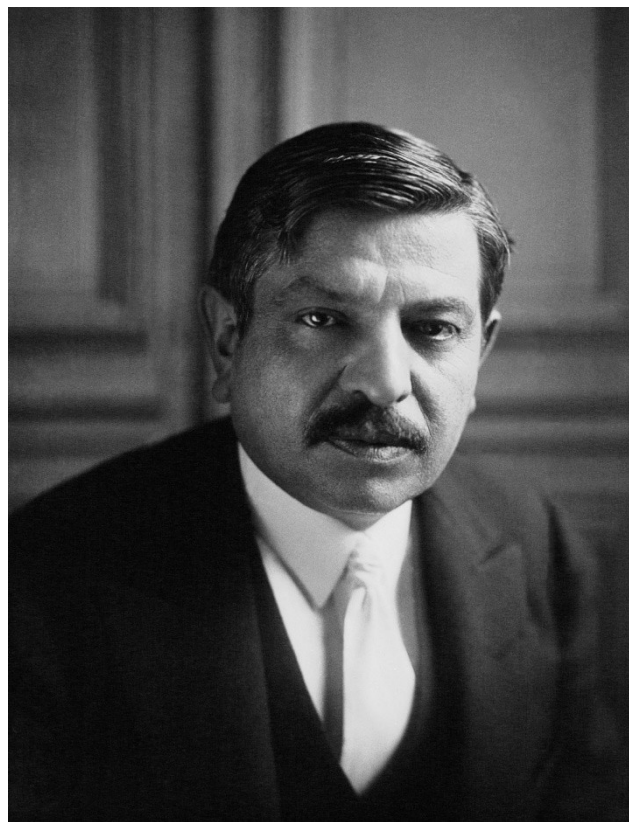
- Kromě vlivu Malé dohody slábl v Jugoslávii po marseilleském atentátu i vliv Francie
- Vztahy s Francií poškodil rovněž velmi neprofesionální postup francouzského soudu v Aix en Provence, který vedl proces se spolupachateli atentátu na krále Alexandra. Soud byl po peripetiích s hledáním tlumočníka a výměnou obhájce obžalovaných odročen na únor 1936, což v Bělehradě vyvolalo značné rozhořčení, tresty nakonec nízké
- Zlepšovat se naopak začaly v roce 1935 vztahy Jugoslávie s Itálií, jejíž vůdce **Benito Mussolini** ucítil šanci, jak zabránit růstu vlivu hitlerovského Německa v Podunají. Jugoslávii ujišťoval, že nehodlá ohrožovat její jednotu a územní integritu
- Přesto neochota Jugoslávie připojit se k protitalským sankcím po útoku na Habeš – obavy z poškození jugoslávského hospodářství
- Stále více se také prohlubovaly jugoslávsko-německé vztahy

POLITICKÁ SITUACE V EVROPĚ V POLOVINĚ 30. LET

- Novým francouzským ministrem zahraničních věcí **Pierre Laval** – odlišná politická koncepce od Barthoua
- postupné přeorientování francouzské zahraniční politiky od pokusů o sblížení se Sovětským svazem a zajištění evropské bezpečnosti s jeho pomocí k projevování sympatií Německu a také Itálii
- Leden 1935 – tzv. **římské protokoly** – It + Fr – smlouva o respektování teritoriální integrity, nezávislosti a nevměšování do vnitřních záležitostí
- Francie postoupila Mussolinimu území ve východní Africe – usnadnila mu útok na Habeš

Pierre Laval – francouzský
ministr zahraničních věcí
1934–1936

- Jaro 1935 – obnovení kontaktů mezi Itálií a Německem
- Březen 1935 – **obnovení branné povinnosti v Německu**
- evropské mocnosti protestovaly spíše v akademické než v praktické rovině
- Mezi malodohodovými zeměmi a zeměmi Balkánské dohody však narůstaly obavy, a to nejen z Německa, ale v případě balkánských států zejména z toho, aby se německým příkladem neinspirovalo Maďarsko, Bulharsko a především Rakousko
- Jugoslávie však tyto obavy nesdílela
- Duben 1935 – **konference ve Strese** – francouzský ministr zahraničních věcí **Pierre Laval**, britský premiér **Ramsay MacDonald** a italský premiér **Benito Mussolini** – potvrdili platnost Locarnských dohod a zdůraznili, že podepsané velmoci budou odporovat jakýmkoliv budoucím pokusům Německa o změny Versailleské mírové smlouvy a že trvají na nezávislosti Rakouska
- Reálně však brzy rozpad streské fronty kvůli italskému útoku na Habeš

- pokud by se v otázce zbrojení podobně jako Německo pokusilo zachovat Rakousko, Maďarsko nebo Bulharsko, Malá dohoda by „reagovala co nejrozhodněji“
 - Kvůli ztroskotání Východního paktu (Pro odpor Německa a Polska) začala Francie uvažovat o spojenecké smlouvě se SSSR
 - Květen 1935 – **francouzsko-sovětská spojenecká smlouva** podepsána, následně i **československo-sovětská smlouva**
 - Rumunsko a Jugoslávie proti spojenecké smlouvě se SSSR
 - Říjen 1935 – italský útok na Etiopii
 - Zejména VB to vnímala jako ohrožení svých zájmů v Africe → v SN prosadila protiitalské sankce
 - Sankce dosti výrazně poškodily Jugoslávii – nedočkala se pomoci od Francie a Británie, ale od Německa – posílení německého postavení v Jugoslávii
 - Obavy velmocí z nestability v Itálii v případě Mussoliniho porážky
 - Podzim 1935 – **Hodžův plán** na řešení hospodářské a politické situace v Podunají
-

- Březen 1936 – vypovězení Locarnských dohod – okupace Porýní
- Červen 1936 – rakousko-německá dohoda o nevměšování, rak. kancléř **Schuchnigg** musel do vlády přibrat nacisty
- Červenec 1936 – počátek občanské války ve Španělsku
- Listopad 1936 – německo-japonský Pakt pro Kominterně
- Leden 1937 – Jugoslávie a Bulharsko pod německým patronátem uzavřely pakt o neútočení – poškození Balkánské dohody
- Listopad 1937 – přistoupení Itálie k Paktu proti Kominterně
- Březen 1938 – Anšlus Rakouska
- Srpen 1938 – pakt Molotov-Ribentrop
- Září 1938 – Mnichovská dohoda

ČESKOSLOVENSKO-JUGOSLÁVSKÉ VZTAHY VE DRUHÉ POLOVINĚ 30. LET

- Pozvolné rozvolňování vzájemných vztahů
- Úsilí Československa vztahy zachovat, ale ze strany Jugoslávie už nebyla vůle
- Už během roku 1935 Stojadinović často porušoval Organizační status MD, když neinformoval spojence o svých krocích v zahraniční politice
- Prosinec 1935 – abdikace TGM
- Novým prezidentem **Edvard Beneš** – v Jugoslávii přijato pozitivně
- Zahraniční záležitosti měl počátkem roku 1936 na starost premiér **Milan Hodža**

- Únor 1936 – cesta M. Hodži do Jugoslávie
- cílem bylo získat bělehradskou vládu v čele s premiérem Milanem Stojadinovičem pro svůj širší plán střeoevropské hospodářské spolupráce
- Snaha vyjednat úpravu vztahů Malé dohody s Rakouskem, tak aby bylo Rakousko vymaněno z vlivu Německa – Jugoslávii na tom nezáleželo
- Uvítání v Bělehradě velkolepé – vítán vysokými ústavními činiteli, členy diplomatického sboru, kapelou, starostou Bělehradu, přehlídkou sokolské čety, zástupci Jihoslovansko-československé ligy, bělehradským obyvatelstvem atd.
- Hodža se Stojadinovičem jednali dvakrát, konstatovali shodný názor na zásadní politické otázky
- Hodža Stojadinovičovi předal Řád Bílého lva 1. stupně
- Dále jednání s předsedou parlamentu **Čiričem** a předsedou senátu **Tomašičem**

- Audience také u regenta Pavleho – předal mu Řád Bílého lva I. stupně za vojenské zásluhy
- Pavle předal Hodžovi pro Edvarda Beneše odznak velkokříže Hvězdy Karadjordje
- Hodža přijat i královnou **Marií**
- Hodža se také poklonil památce krále **Alexandra** na Oplenci
- Na slavnostní večeři na vyslanectví se Hodža setkal s celou jugoslávskou politickou špičkou
- přes velkolepé přijetí k reálným jednáním o Hodžově plánu se Stojadinovićem v podstatě nedošlo
- Celkově spolu Hodža a Stojadinović o samotě mluvili asi 3 hodiny
- Zdůrazňována role Malé dohody
- Ve skutečnosti Jugoslávie neměla vůli podpořit Hodžův plán

- září 1936 – **Milan Stojadinović** navštívil Československo u příležitosti konference Stálé rady Malé dohody v Bratislavě
- Konferenci předsedal **Kamil Krofta** – nový československý ministr zahraničních věcí
- Závěr – základní směr zahraniční politiky MD zůstává stejný jako doposud
- Realita tomu neodpovídala
- Řešily se i vztahy MD s Polskem, ale bez konkrétních výsledků
- Plány na posílení armád MD i hospodářské spolupráce
- S prezidentem **Edvardem Benešem** se Stojadinović sešel v Topolčiankách
- Z Bratislavy cestoval přes Brno, navštívil i prezidenta Masaryka v Židlochovicích, kde byl na jeho počest uspořádán hon
- Z Brna do Prahy, kde byl velmi srdečně přijat
- Jednání s premiérem **Milanem Hodžou** v Praze, prohlídka Škodových závodů v Praze a českých chemiček

Milan Stojadinović a Kamil Krofta odjíždějí z Bratislavy
15. září 1936

Milan Stojadinović na audienci u prezidenta Edvarda Beneše

Karikatura
maďarských novin
Magyarság
Z 15. září 1936
reagující na
bratislavská jednání
Malé dohody

- 5.–7. dubna 1937 – třídní cesta **Edvarda Beneše** do Jugoslávie (Bělehrad) – poprvé jako prezident
- Snaha zachránit uvádající spojení
- Podobně jako Hodža se poklonil památce krále Alexandra
- Jednání s regentem **Pavlem**
- Opět velkolepé uvítání – přehlídky, bankety, slavnostní večere

VYSTRIZKOVÁ KANCELÁŘ

«Argus» — (Clipping Bureau)
Smetanova 2. — SMÍCHOV — Tel. 41282.

PRAŽSKÝ ILLUSTROVANÝ ZPRAVODAJ

15. IV. 1937.

PREHLÍDKA ČESTNÉ ROTY na bělehradském nádraží, kam přijel prezident dr. Beneš v pondělí 5. dubna o půl 11. hod. dopoledne. Byl očekáván princem vladěm Pavlem, s nímž v průvodu generála Mariče vykonal přehlídku čestné roty, kterou pozdravil slovy: „Pozdrav vás Bůh, junáci!“ Vojačí mu odpověděli: „Pozdrav Bůh i tebe!“

KRALOVSKÁ GARDA jako předvoj vojenského defilé, které bylo vykonáno v pondělí o půl 12. hod. před novou budovou skupštiny. Defilé vedl velitel bělehradské posádky generál Tomič. Zúčastnilo se 30 stíhačích, 7 bombardovacích letadel a 8 tisíc mužů všech útvarů a zbraní. Zvláštní pozornost vyvolala těžká, dalekonosná děla.

PRESIDENT DR. BENEŠ V JUGOSLAVII

Jsem s touto cestou velmi spokojen

OBRÁZOVÁ REPORTÁŽ Z CESTY PRESIDENTA BENEŠE DO BĚLEHRADU

ŽENY VÍTAJÍ PRESIDENTA ČSR. Ulice, kterými dr. Beneš projížděl, byly přeplněny občanstvem, které se sjelo do Bělehradu i z venkova, aby prokázalo, že Jugoslavie je trvale po boku Československa. Volání slávy bylo tak srdečné, jaké Bělehrad ještě nezažil. Na obr. krojovaný pěvecký sbor, v popředí děti české Masarykovy školy s praporky.

Obrazová reportáž o Benešově cestě do Jugoslávie v Pražském ilustrovaném zpravodaji z 15. dubna 1937

Edvard Beneš a regent Pavle Karadjordjević

Princezna Olga,
Edvard Beneš,
královna Marie,
Hana Benešová a
regent Pavle
Karadjordjević
přihlížejí v
Bělehradě vojenské
přehlídce

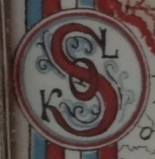
- Stojadinović v letech 1936 a 1937, přes odpor části opozice – zahrnující Selskou demokratickou koalici, Demokratickou stranu, Svaz zemědělců i některé předáky radikálů – se snažil bránit veškerým snahám Československa o zefektivnění spolupráce uvnitř Malé dohody a prohloubení jejích vazeb na Francii
- Beneš neuspěl ani s návrhem na jednotný pakt Malé dohody, který by umožnil rozšířit vzájemné povinnosti mezi malodohodovými státy pro případ jakéhokoliv útoku na některého ze spojenců
- Přes nátlak značné části veřejného mínění i řady jugoslávských opozičních politiků se oficiální bělehradská místa odmítla v průběhu bouřlivých událostí roku 1938 angažovat ve prospěch Československa
- Na druhé straně vyjadřovali v průběhu roku 1938 ohroženému Československu svou solidaritu opoziční jugoslávští politikové i prostí občané

- Z manifestací podpory byla vedle akademie, uspořádané na bělehradské univerzitě 7. června 1938, významná zejména oslava vzpoury slovenských vojáků v Kragujevaci 19. června 1938
- Na podporu Československa se konala řada demonstrací také v Šabaci, Nikšiči, Zaječaru, Skopji i ve slovinských oblastech, které byly bezprostředně ohrožovány hitlerovským Německem
- Manifestací československo-jugoslávské solidarity byla také účast jihoslovanských cvičenců na pražském Všesokolském sletu v červenci 1938
- Zimní sletové hry probíhaly v podobném rozsahu jako před IX. sletem v březnu 1938 ve Vysokých Tatrách a výrazněji se v nich prosadili též Sokolové z Jugoslávie

ZDAR X VŠESOKOLSKÉMU SLETU
SOKOLSKÁ VÝCHOVA ZÍSKALA
NAM SAMOSTATNOST,

SOKOLSKÁ VÝCHOVA NÁM JI UDRŽÍ.

PRAVDA

VÍTĚZÍ

- Během zářijové krize se na pomoc Československu přihlásilo na 60 tisíc jugoslávských dobrovolníků
- Samotný podpis mnichovské dohody vyvolal v jugoslávské veřejnosti další vlnu zájmu o osud Československa
- Naopak Stojadinovičova vláda považovala tuto dohodu za absolutorium své dosavadní politiky a důkaz své prozíravosti

